

ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ВІВСОМ НА НОСІВСЬКІЙ СДС

Впровадження у виробництво високопродуктивних сортів нового покоління і технологій їх вирощування є одним з основних шляхів збільшення валових зборів продовольчого і фуражного зерна. Серед зернофуражних культур важливе місце належить вівсу, який має велике значення при вирощуванні молодняка і при відгодівлі тварин. Овес широко використовується на зелений корм, сіно і силос, особливо в суміші з однорічними бобовими культурами. Білок цієї культури перетравлюється на 78-83%, а за своєю біологічною цінністю перевищує білки кукурудзи, ячменю і навіть пшениці. Оптимальне поєднання в зерні вівса білків, жирів і вуглеводів, а також присутність необхідних для людини вітамінів, мікроелементів, антиоксидантів, стиролів та інших біологічно активних компонентів дозволяє назвати його повноцінним продуктом харчування.

Росія займає перше місце в світі з виробництва зерна вівса. На її долю припадає 23% валового виробництва зерна, потім Канада – 12%, США, Польща – 6%, Австралія, Фінляндія – 5%, Німеччина – 4%, Україна – 3%. За роки незалежності валовий збір вівса в Україні в середньому становив 0,95 млн т. Найбільший об'єм вівса за вказаний період було зібрано в 1993 році – 1,47 млн т за врожайності – 2,9 т/га, а найменший у 2007 р. – 0,54 млн т. з врожайністю – 1,5 т/га. Основні регіони вирощування вівса в Україні зосереджені в Поліссі та Прикарпатті, а найбільшими виробниками виступають три області: Чернігівська – приблизно 130 тис. т щороку, Житомирська – 85–90 тис. т і Сумська – 80–85 тис. т.

Питома вага сортів вівса селекції Носівської СДС представлених в Реєстрі сортів України становить 43% (зокрема такі сорти як: Деснянський, Закат, Чернігівський 28, Нептун, Парла-

ментський, Зірковий та інші), а площі зайняті під ними сягають 75%. Врожайність районованих півчастих сортів по кращих попередниках на сортодільницях досягає 7,6 – 8,0 т/га. У 2010 до Реєстру сортів занесено перший український голозерний сорт вівса селекції Носівської селекційно-дослідної станції Скарб України та на сортодільницях випробування проходить новостворений сорт Візит. За врожайністю голозерні сорти поступаються півчастим на 25-30%, та крупністю зерна – маса 1000 зерен 24-30 г, тоді як півчастих – 42-45 г. В результаті кропіткої роботи на Носівській селекційно-дослідній станції одержані окремі селекційні голозерні зразки вівса з масою 1000 зерен 32-35 г і можуть за врожайністю наближатися до півчастих.

Одним з основних напрямків роботи з вівсом на Носівській СДС є поєднання продуктивності та крупності зерна високої якості у вихідного матеріалу. Однак селекція районованих сортів на продуктивність і якість без одночасної роботи з імунітету приводить до ураженості сортів патогенами. Тому створення стійких сортів є універсальним методом боротьби з хворобами та шкідниками, важливою умовою підвищення стабільності врожаю, отримання продукції високої якості, що включено в програму селекційної роботи з вівсом. Одним з нових напрямків вдосконалення рослин вівса, що ведеться співробітниками відділу, є селекція на стійкість до абіотичних факторів середовища, зокрема посухи, що стало актуальним через стрімкі зміни клімату, та дедалі частіші посухи у нетипових регіонах України, які спостерігали в останні роки.

Багаторічна плідна праця та аналіз новоствореного селекційного матеріалу вказує, що найбільш ефективним методом для створення сортів є міжсортowa гібридизація з наступним добором елітних рослин. Поглиблене вивчення генетики, методів створення вихідного матеріалу, наукове обґрунтування вирощування та напрямків використання вівса є пріоритетними завданнями відділу селекції на Носівській СДС, та дозволить підвищити якість продукції і розширити площі вирощування вівса в Україні.